دەولەتا ئەكەدی(٢٣٧١ — ٢٢٣٠پ . ز):

ئەكەدی ژ مللەتین نیمچە دورگا عەرەبی بوون واتە خەلكی رەسەنی گزیرتا عەرەبینە لەورا دگوتی مللەتین جەزری یان (سامی)،لدیماهیكا هزارا سێی پ.ز بەرەڤ عیراقی چوون وشیان هەموو شارین سومەری كنترول بكەن وبو جارا ئیكی شیان دەولەتەكا ئیكگرتی دابمەزرینن ل سەرانسەری عیراقا كەڤن و دەڤەرین دەوروبەر.شاری ئەكەد پایتەختا ئەكەدیا بوو، تا نوكەش نزانن وزانیاری نینە ل سەر ڤی شارەی كو دكەڤیتە چ ناوچە وجهی جوگرافی نە هاتیە دەست نیشانكرن.

دامەزرینەری دەولەتا ئەكەدی:

سەرجونی ئەكەدی دهیتە دانان ب دامەزرینەری دەولەتا ئەكەدی ل سالا ٢٣٧١پ.ز دەسەلات گرتە دەست وبەردەوام هەتا سالا ٢٣١٦پ.ز.

سەرجون كەساتیەكا بەرزو وزیرەك بو وزووری ناڤدارە ل دیروكا عیراقا كەڤن ، وسەركردەكی سەربازی بوو و ژلایی كارگێری ڤە زووری سەركەفتی بوو نزیكی ٥٥ سالا حوكم كریە .

تیكستەكا بزماری یا هاتیە دیتنەڤە كە ڤەدگەریت بو چاخی ئاشوری نوی تیدا بەحسی چیروكا پەیدابونا وی دكەت وچەوا بو پاشا بیژیت:

" دایكا من كاهینە بوو ل پەرستگەهی ، ئەز بابی خو ناناسم ، اصلی من خەلكی شاری ئازوفیرانو مە ل سەر ریباری فوراتی ، دایكا من ب نهینی دووگیان بو وئەز ب نهینی پەیدابووم ، وەختی ئەز پەیدابوویم دایكا من ئەز دانامە دناڤ سەلكەكێدا وسەری وی ب ڤیری گرت وهاڤیتە ناف ریباری ، وئاڤی ئەز برم تا رەزڤانەك هات ناڤی وی ئاكی بوو ئەز ڤەگرتم ول ئاڤی هینامە دەر وئەز برم وئەز خودانكرم وكرمە كوری خوو وئەز كرمە رەزڤان ل دەڤ خوو ل دەمەكی من كار دكر ل ناڤ بیستانیدا خوداوەندا عەشتار هات وئەز خوش ڤیام وئەز كرمە پاشا" ئەڤ چیروكە وەكی چیروكا موسی بیغەمبەرە بەس نزیكی ١١٧٠سال جیاوازی دناڤبەرا واندا.

گرنگترین کارین سەرجونی:

١. دەولەتەکا ئیکگرتی ومەرکەزی دامەزراند ل هەموو شارین سومەری وئەکەدی پیکهاتبوو.
٢. نازناڤی خو کرە پاشای هەر چوار لایا و پاشای جیهانی .
٣. زمانی ئەکەدی کرە زمانی فەرمی ل جهی زمانی سومەری.
٤. لەشکرەکی ب هیز دامەزراند بو ژناڤبرنا هەر شورشەکی دژی دەسەلاتا مەرکەزی وبو پاراستنا ریکین کاروانین بازرگانی وبو چەسپاندنا ئەمنوئاسایش وبو بەرانگاربوونا هەر مەترسیەکی وهیرشەکی کە بیتە سەر دەولەتا ئەکەدی.
٥. ژلایی سەربازیڤە گەلەك سەرکەفتن دەست خوڤە هینان ودەسەلاتا وی گەهشتە کەنداڤا عەربی ل باشووری ول باکووری گەهشتە دەریای ناوەراست وئاسیا بچیك (ئەنازول) ول روژهەلات زال بوو لسەر ولاتی عیلام ومللەتین ناوچین شاخاوی ل کوردستانی لەوما ناڤی بووە پاشای جیهانی.

ل تیکستەکا بزماری یاهاتی کە سەرجون فەخرو شانازی ب خو دکەت ودبیژیت:" نوکە هەر کەسەك بیژیت ئەز پاشامە وخو دهینتە هەمبەری من ، بلا بگەهتە وی ئاستی وپلە وپایا ئەز گەهشتیمی"

هەموو روژی خارن و ڤەخارن تدانە نزیکی ٥٤٠٠ جەنگاوەرا ل کوشکا خو.

جیهنشینین سەرجونی:

پشتی مرنا سەرجونی فیتنە وئاژاوە وناکوکی کەفتە ناڤ دەولەتا ئەکەدیدا وکوری سەرجونی حوکم گرتە دەست ناڤی وی ریموش بو نزیکی نەهـ سالا حوکم کر هەر ل سالا ٢٣١٥ هەتا سالا ٢٣٠٧پ.ز .ریموشی ل دەسپیکا سالین حوکمرانیا خو هەولدا وان فیتنە وئاژوەچیا ل ناڤ ببات ب تایبەتی رەخی روژهەلاتی کە ولاتی عیلام ومارخاشی بوون ئەڤانە هەول دا خو ل بن دەسەلاتا مەرکەزی یا ئەکەدیا رزگار بکەن بەلام ریموشی هەلمەتەکا سەربازی ئامادە کر وبەرەف وان چوو ب ریکەکا سەخت ونەخوش وهەمی چیا بوون وشیا سەرکەفتنی ب سەر وان تومار

بکەت ل تیکستەکا بزماری بیژیت " نزیکی ١٧٠٠٠کەس من کوشتن ونزیکی ٤٠٠٠کەس من ئخسیر کرن".

هندەك بەلگە وئاسەوار هاتنە دیتنەڤە کە ئاماژەنە کە ریموشی شارەك نزیکی میسل ئاڤاکریە وناڤی خو لسەر دانایە.

بشتی مرنا ریموشی برای وی مانشتوسو هاتە سەر حوکمی نزیکی ١٥ سالا حوکم کریە هەر ل سالا ٢٣٠٦هەتا سالا ٢٢٩٢پ.ز بەس ل سالین دەسپیکی یی حوکمرانیا وی ئەمن وئاسایش وهیمنی بەرقرار بو ل دەولەتا ئەکەدی پشتی ماوەیەکی ئەویش وەکی برای خوو دەست ب هیرشا کر وهەلمەتین سەربازی ئامادەکرن بو ژناڤبرنا وان فیتنا و ئاژاوەگیریا تایبەتی ل رەخی روژهەلات وباشووری روژهەلات ب مەرەما جەسپاندنا دەسەلاتا خو وبهیزکرنا دەسەلاتا مەرکەزی ل ناڤ دەولەتا ئەکەدیدا.